

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 929.5:271.45-726.2(477.87)"16"

DOI: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(48\).2023.279935](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(48).2023.279935)

«РУСЬ ЕСТЬ КОСТЬ С КОСТИ НАШЕЙ И ТЪЛО С ТЪЛА НАШЕГО»: ЧИ БУВ СЕРБОМ МУКАЧІВСЬКИЙ ЄПІСКОП ПАРТЕНІЙ ПЕТРОВИЧ

Володимир Мороз

кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії Церкви Українського католицького університету, Львів

E-mail: moroz.volodymyr@ucu.edu.ua

Scopus Author ID: 57366037900

<https://orcid.org/0000-0002-0852-4285>

Стаття присвячена дослідженню питання походження мукачівського унійного єпископа 1651 – 1665 рр. Партенія Петровича, обраного духовенством згідно з волею попереднього єпископа Василя Тарасовича. У роботі використано методи комплексного критичного аналізу джерел та гіпотез про походження названого архієрея із залученням результатів вивчення змісту й спрямованості його діяльності в рамках методологічного підходу, який враховує стійкі зв'язки Мукачівської єпархії з сусідніми єпархіями Київської митрополії. Вивчення походження єпископа на основі численних джерел, у тому числі генеалогічних і топографічних, зумовлює наукову новизну статті. Проведене дослідження дозволило отримати такі основні результати: відкинути гіпотези про сербське походження ієрарха з теренів сучасної Угорщини або Словаччини, натомість підтвердити його руське (українське) походження, швидше всього з околиць села Синевирська Поляна Закарпатської області України, приналежність до роду Петровичів – гілки шляхетської родини Кульчицьких з Перемиської землі Руського воєводства, а також виявити вказівки на родинний зв'язок Партенія Петровича з Василем Тарасовичем. Усе це дає змогу пояснити спосіб приходу Партенія на мукачівську катедру та його позиціонування як місцевого, а не прийшлого, діяча й аналогічне сприйняття його духовенством єпархії. Більше того, приналежність мукачівських єпископів Василя Тарасовича і Партенія Петровича до Кульчицьких спонукала у 1680-х рр. кандидувати на цю ж катедру чергового представника цього роду: Порфирія Кульчицького, користуючись підтримкою польського короля Яна III Собеського і, ймовірно, героя оборони Відня 1683 р. Франца Юрія Кульчицького. Втім, через складні політичні обставини Порфирій став не мукачівським, а унійним пінсько-турівським єпископом. Отримані результати дослідження значно збагачують знання про мукачівських єпископів XVII ст., способи передачі єпископської влади, боротьбу за катедру і роль галицької шляхетської родини Кульчицьких в цих процесах.

Ключові слова: Київська митрополія, Мукачівська єпархія, Перемиська єпархія, Василь Тарасович, Партеній Петрович, Порфирій Кульчицький.

***Постановка проблеми.** Партеній (у хрещенні Петро) Петрович – унійний мукачівський єпископ 1651 – 1665 рр. Його називають першим унійним архієреєм на цій кафедрі, бо єпископ 1633 – 1651 рр. Василь Тарасович, склавши католицьке Визнання віри, був ув'язнений трансільванськими князями-кальвіністами Ракоці і змушений зректися католицтва. Він зробив це позірно, щоб зберегти єпархію і забезпечити місце наступникові, якого сам обрав: Партенію [Пекар, 1967, с. 29–30, 194; Hodinka, 1909, old. 319]. На вимогу Ракоці Тарасович 12 червня 1641 р. підписав зобов'язання прийняти призначення на єпископство від князя – визнати повну залежність від нього, не тримати гроші поза контролем цього правителя («в Польщі») (Галичині), не утримувати в Мукачеві «забагато» священників і семінаристів звідти [Дулишковичь, 1874, с. 94; Лучкай, 2002, с. 264; Rath, 1936, s. 57].

Джерела відображають тісний зв'язок Тарасовича

й Петровича, але його досі не вивчено. Одним з міфів про Партенія, що ускладнює розуміння причин його вступу на катедру і врядування, є твердження про сербське походження ієрарха. Особа єпископа, який начебто походить з-поза цієї руської, за джерелами, єпархії, випадає з дискурсу її історії XVII ст. В історіографії побутує штучний образ прихोждька, який незрозуміло швидко й легко сягає вершин кар'єри в чутливому до опозиції «свої-чужі» просторі, втримується на посаді в часи збурень, стає любленим спільнотою, її репрезентантом.

Аналіз досліджень і публікацій. Особою Партенія Петровича у XVIII ст. зацікавився історик о. Йоаннікій Базилевич, ЧСВВ, який опрацював низку джерел і не виділяв його як чужинця [Basilovits, 1799, p. 99, 100, 101]. Такої ж думки у XVIII ст. був о. Іван Пастелій [Лучкай, 2000, с. 26–27; Петровь, 1906, с. 11], у XIX ст. – о. Іван Дулишкович та єпископ Юліян Пелеш [Дулишковичь, 1874, с. 96; Pelesz, 1881, s. 359–361]. Тезу про сербське походження Петровича висловив у XIX ст. о. Михайло Лучкай. Він, не покликаючись на джерело, писав теж, що владика роджений у володінні *Секул* або *Саколь*

* Це дослідження проведено в рамках проекту викладацької стипендії УКУ з Професорського фонду д-ра Олександра і Ярослави Гудзяків на 2022–2023 навчальний рік

Саболчського комітату [Лучкай, 2000, с. 268]. Надалі думки про сербські корені єпископа дотримувалися кілька дослідників, передусім Олексій Петров. Він твердив, що єрарх – серб з с. *Секуле* за 50 км на північ від Братислави [Кондратович, 1932, с. 1252]. Це ж відстоював о. Міхал Лацко [Ласко, 1955, р. 115–117]. В наші дні це некритично поширюють деякі автори, намагаючись робити узагальнення і укріплюючи невірний образ єпископа [Фенич, 2019, с. 164, 166]. Але показово, що вже в середині XX ст. о. Атанасій Пекар, ЧСВВ, який використовував працю Лацка, відчувачи труднощі «сербсько-словацької» гіпотези, оминув це питання, відклав до появи нових джерел [Пекар, 1967, с. 30, 196].

Виділення невіршених частин проблеми.

Встановлення походження й ідентичності Партенія важливе в кількох відношеннях. Передусім йдеться про реконструкцію його автентичного образу для уникнення викривлених і спрощених бачень історії. Адже до неадекватного розуміння в душі вигаданої ізоляції Мукачівської єпархії від Київської митрополії ведуть бездоказові твердження такого роду, якими пробують підкріпити міф про Ужгородську унію 1646 р., як щось цілковито непов'язане з Берестейською унією 1596 р. [Фенич, 2019, с. 164]. Поверховими є тлумачення, що це єгерський латинський єпископ Юрій Якушич «для завершення цієї [унійної] справи здибав здібну і відповідну людину, того Петра Партенія» [Лучкай, 2000, с. 277; Пронин, 2009, с. 218]; що сестра Якушича Анна Другет запросила Петровича і ще одного ченця, «щоби познайомилися з унією», бо ця магнатка як «богобійна вдова [...] бачила безпомічність і бідне життя руського духовенства, [...] почала провадити духовенство на церковну унію» [Кондратович, 1925, с. 57]. Насправді вона 24 квітня 1646 р. зробила брату-єпископу «подарунок»: в день іменин зібрала священників своїх маєтностей, аби підписали документ, що визнають владикою Якушича, тобто, при живому єпископі Тарасовичу і в обхід нього переходять з Мукачівської єпархії візантійського обряду до Єгерської єпархії латинського обряду [Пронин, 2009, с. 215; Gradoš, 2016, s. 232–235; Zubko, 2016, s. 7–8]. Цей формат «возз'єднання» спричинив боротьбу Мукачівської єпархії за свободу від Єгеру, що тривала до її «канонічного заснування» 1771 р. Викривлені тлумачення місця й ролі Партенія в цих процесах перешкоджають розумінню історії єпархії та краю.

Головними цілями статті є: 1) критичний огляд тверджень про корені Партенія; 2) з'ясування його походження; 3) опис ролі його роду в історії Мукачівської єпархії.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Єдиним відомим сучасником Партенія, що писав про його походження, був о. Михайло Андрелла. В публікації копії його трактату 1697 – 1701 рр. «Оброна вѣрному чловеку», здійсненій Петровим, йдеться: «Петръ Петровичъ Парѳеній [...] изъ села, названого Секоуль. Знаю, его, я, его, бо мѣ я былъ въ дому егожъ въ тыхъ Секулахъ, при св. Иоаннѣ блиско тое, въ Нѣмецкой земли» [Петров, 1932, с. 280]. Лучкай не знав цього фрагмента. Петров же, критично

підійшовши до думок попередників, некритично довірився цьому тексту й забув власні перестороги, що: «Судячи з початку рукопису, він не оригінал, а копія; на це ж вказують і доволі численні помилки та пропуски» [Петров, 1893, с. 534]. Дослідник оминув те, що Андрелла згадав про походження єпископа і в іншому трактаті, тепер втраченому, але відомому в XIX ст. [Пронин, 2009, с. 244]. Навіть якщо Петрову ця робота була недоступна, її цитував Лучкай у своїй «Історії», яку він знав: «Михайло Андрелла, праця, прим. II. – говорить, що [Партеній] русин із Польщі» [Лучкай, 2000, с. 268]. Тезу про сербське походження єпископа Петров висловив категорично: «Він був серб з родини Петровичів в селі Секуле у Братиславській столиці» [Кондратович, 1932, с. 1252]. Так вчений поєднав: 1) фразу зі сповненої помилками копії «Оброни», не конфузившись відсутністю інших вказівок на зв'язок архиєрея з с. Секуле, та 2) не підкріплені джерелами слова Лучкая, що владику – серб.

В ключі своєї гіпотези Петров згадав лист Петровича 2 серпня 1651 р. до міщан і старости м. Левоча, писаний «латинськими літерами сумішню польської і словацької мов» [Петров, 1906, с. 19]. Та цей аргумент породжує ще більше питань: писав єпископ чи секретар; якщо єпископ, то як, чому і де серб з-під Братислави вступив до унійних василіян і став піонером та промотором ідентичності в душі реформ чернецтва київського митрополита Йосифа Веляміна Рутського? Адже Петрович першим в Мукачівській єпархії підписувався приставкою OSBM (ЧСВВ), як це робили реформовані ченці Київської унійної митрополії [Кинах, 1924, с. 56; Hodinka, 1911, old. 158]. І от він мав би ще писати сумішню словацьких і польських слів та бути своїм в єпархії настільки, що Тарасович призначив його наступником і наказав духовенству «під страхом Божого гніву, а також майбутнього суду, щоб не приймали за єпископа нікого іншого» [Лучкай, 2000, с. 269].

Це розпорядження зафіксоване у грамоті про вділення єпископських свячень Петровичу, виданій в Альба Юлії між 23 липня і 5 вересня 1651 р., архієпископом альба-юлійським (білгородським) Стефаном Сімоновичем [Hodinka, 1911, old. 158–159; Welykuj, 1973, р. 91]. Для повноти слід відзначити, що співсвятителями Партенія були єпископ бістрицький Сава (іноді пишуть біфранський Сабо або Сана [Лучкай, 2000, с. 277, 285]) і Григорій Молдавський [Лучкай, 2000, с. 270, 285]. Всі вони неунійні, що зумовило потребу визнання дійсності свячень Римом. Тільки 8 червня 1655 р. папа Олександр VII затвердив Партенія на кафедрі, тільки 1660 р. він був інстальований на неї імператором, і тільки 1664 р., за рік до смерті, допущений родиною Ракоці до єпископської резиденції в Мукачівському монастирі [Лучкай, 2000, с. 284–285; Пекар, 1967, с. 196; Пронин, 2009, с. 221; Welykuj, 1954, р. 559]. Акцентуємо, що Петрович поїхав отримати свячення до православних єпископів, які знали про його унійність, не через незнання. Він зробив це, взоруючись на своїх попередників Івана Григоровича і Василя Тарасовича, які робили так, будучи на зв'язку з київським унійним митрополитом, і

розуміючи настрої духовенства та світської влади.

Масштаб підтримки Петровича в єпархії показує те, що на соборі духовенства улітку 1651 р. за його обрання єпископом проголосували 370 священників, проти – 30 [Баран, 1968, с. 12; Hodinka, 1911, old. 166; Lasko, 1955, р. 120]. У джерелах Петрович повсякчас виступає як руський священник, відтак єпископ русинів [Baran, 1960, р. 440–448; Hodinka, 1911, old. 159–161, 163, 165, 169, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 191; Welykuj, 1953, р. 248, 249, 256, 328]. Сам він 13 березня 1664 р. в меморіалі до Риму, складеному за підсумками чернечого собору 29 липня 1663 р., писав: «Любо вправдѣ Рус[ь] есть кость с кости нашей и тѣло с тѣла нашего» [Lasko, 1955, р. 238]. Як підсумував Лучкай, русини любили Петровича, бо хоч він не був дуже освічений, та промовляв до них і займався церковними справами рідною мовою [Лучкай, 2000, с. 277, 282]. Це відображає розуміння належності до нації за народженням. Єпископ не просто виражає «руськість», а діє в координатах доби й культурного кола, йде за словами Мелетія Смотрицького, який в «Треносі» писав: «*Nie wiara abowiem Rusina Rusinem, Polaka Polakiem, Litwina Litwinem czyni: ale vrodzenie u krew Ruska, Polska, u Litewska*» [Frick, 1995, р. 235, 354]. Тобто, Партеній услід за Мелетієм звертається до

¹, некритично поставився до повідомлень про Петровича, вибірково приймав або відкидав їх.

Проблему того, що «серба з-під Братислави» навряд чи прийняли б легко за єпископа в Мукачівській єпархії, Лацко розумів і пробував вирішити через припущення, що він, родившись біля 1592 р., десь 1620 р. вступив до Мукачівського монастиря, де вів побожне життя і «асимілювався» [Lasko, 1955, р. 117, 119]. Але в джерелах нема інформації, що Петрович, як і Тарасович, вступили до монастиря в Мукачеві. Брак даних про початки монашого служіння Петровича на Закарпатті зауважив архім. Василь Пронін. Але він висловив необґрунтоване припущення, що за назвою *Секоул* може критися м. *Сокаль* [Пронін, 2009, с. 218].

Радше Петрович міг почати монаше життя в Лаврівському монастирі – «кузні кадрів» Перемиської єпархії, який в сер. XVII ст. кілька разів переходив з рук в руки між православним та унійним таборами на чолі з єпископами Атанасієм Крупецьким та Антонієм Винницьким [Zielecka-Mikołajczyk, 2021, s. 96, 102, 110–111, 116]. Тут може критися причина пізньої появи згадок про нього на Закарпатті. Завдяки цьому ж Петрович мав бути знайомий з членами обох таборів. Опосередкований зв'язок єпископа з Лавровом проглядається навіть в тому, що коли Софія Ракоці змусила піти з Мукачева єпископа Йоаннікія Зейканя, то в 1663 р. про допущення в єпископську резиденцію Петровича просив колишній господар Волоського і Молдовського князівств Костянтин Щербан Басараб: меценат Мукачівського і Лаврів-

появляється «крові», щоб передати розуміння «етнічного». В цій концепції націю становила і представляла не вся етнічна спільнота, а шляхетний стан [Старченко, 2021, с. 109–112; Frick, 1995, р. 236]. До зв'язку Партенія зі шляхтою ще вернемося.

Багатьох труднощів, закладених в гіпотезі про сербське походження Петровича, не врахував о. Лацко. Він на основі чомусь виключно шематизмів вказав, що в єпархії не було населеного пункту, подібного до *Саколь*. Далі відкинув думку про походження єпископа з Саболчанського комітату, бо хоч там жили серби і німці, та не було поселення *Св. Ян*. Маловірогідним Лацко вважав, що єпископ міг походити з околиць монастиря *Секул*, тобто лаври *Нямц і Секул* біля м. Тиргу-Нямц в Румунії. Лацко відстоював походження ієрарха з-під Братислави, бо там були серби, є *Св. Ян* і близько до *Німецької землі* – Австрії [Lasko, 1955, р. 114–116].

Йдучи шляхом Петрова, але тут же перечачи йому, Лацко писав, що натяком на сербське походження єпископа є «численні сербські вирази», в одному документі 1663 р. з Ватиканського архіву, а в іншому – «суміш сербської і словацької» [Lasko, 1955, р. 116–117, 118]. Так вчений, що тяжив підкреслювати вагу словацького елемента в Мукачівській єпархії коштом українського (руського) [Пекар, 1997, с. 8] ського монастирів [Гаджега, 1932, с. 164; Пронін, 2009, с. 222; Швед, 2007, с. 70–71].

Питання того, як Партеній, що, за словами Лацка, родився в православної сербській сім'ї, перейшов до унії, викликало в нього потребу чергової спроби пояснення через припущення. Начебто він навернувся в Мукачівському монастирі під впливом єпископа Крупецького, лишаючись в юрисдикції Григоровича і Тарасовича [Lasko, 1955, р. 119]. Але, по-перше, цей монастир не був унійним за обох єпископів; вони крилися з поглядами і про унійну позицію Тарасовича князям донесли монахи. По-друге, тоді ж Петрович, після появи в єпархії з василіянином з Галичини Гавриїлом Козовицьким, очолив унійну місію в Ужгороді [Пекар, 1967, с. 30, 33].

Як бачимо, вибудовуючи свою гіпотезу про походження єпископа, Лацко стикався з суперечностями, які намагався вирішити, вдаючись до припущень, але це лише ускладнювало картину. Проте вчений відмовився верифікувати найлогічнішу думку: Петрович – місцевий. Вочевидь, цей дослідник не знав слів Андрелли, що єпископ був «русином з Польщі», як і того, що поселення, на яке вказує форма *Секул*, в Мукачівській єпархії є: це присілок с. Синевирська Поляна (первісно Поляна), відомий тепер як *Сакальова* [Бембило, Підберецький, 2012, с. 7]. Він розташований під горою *Секул*, яка відділяє село від оз. Синевир, на північ від якого пролягає Вододільний хребет Карпат. Неподалік, в масиві Сколівської Бескиди, зосереджена група топонімів з основою *Секул*. Це місцина *Секул* між р. Орявою і її притокою р. Бутивля, де є р. *Секул* – притока Оряви; хребет *Секул* – вододіл р. Рожанка і р. Мізунка, на якому є гора *Секул* (Чиряк) і *Секульський* потік – притока Рожанки [Chlebowski, Walewski, 1889, s. 421]. Це також р. *Сукель* (Сукіль) – притока р. Свіча, що тече через с. *Сукіль* сучасної Болахівської міської

¹ Також о. Лацко бездоказово заперечував зв'язок мукачівського єпископа Сергія з Київською митрополією, хоч насправді той керував частиною її неунійних структур після Берестейської унії у 1600 – 1620-х [Lasko 1976; Мороз, 2020, с. 10–21]. Цей же автор намагався обґрунтувати словацьке походження єпископа Мануїла Ольшавського [Lasko 1959; Мороз, 2021, с. 8–15].

громади Івано-Франківської обл.

Аналізуючи діяльність Андрелли, можна пере-свідчитися, що попри Сакальову він ходив. Записи дяча в книгах, які йому належали, показують знайомство з м. Стрий, де перебував православний митрополит Доситей, а також з с. Перегінське, де згодом перебував і 1693 р. помер мукачівський єпископ Методій Раковецький [Ісаєвич, 1989, с. 165; Ісаєвич, Фрис, 1993, с. 41]. У трактаті «Логос. Слово Божие» Андрелла писав: «Христос носив мене в Стрий»: 1686 р. він супроводжував Раковецького на свячення в Доситея [Микитась, 1968, с. 158]. Згодом священник відвідував Раковецького в Перегінському. І якщо прямувати з Марамороша, де після переходу на православ'я 1669 р. переважно жив Андрелла [Там само], то Сакальова розташована біля шляху до Стрия через Торунський перевал або до Перегінського через Німецький перевал. У 1670-х рр. Андрелла служив в Дубовому [Bendász, 1999, old. 177], звідки у Перегінське можна йти через Німецький перевал. Якщо ж він йшов з Мукачева, то в Стрий міг добиратися через Верецький перевал, а до Перегінського – біля Сакальови через Німецький перевал або з неї попри полонину Гичу.

Але як пояснити згадки в «Оброні» про *Св. Яна й Німецьку землю*? Тут слід врахувати, що трактат Андрелла завершив десь 1701 р., приблизно 65-літнім [Пронин, 2009, с. 244, 246]. Він міг помилитися й написати, як вийшло, замість «*въ тыхъ же Секулахъ при сель Полянъ гъ блиско тое, въ Польской земли*». Помилку міг зробити і переписувач трактату, ознайомлений ліпше з географією Словаччини з огляду на навчання у Трнаві чи Братиславі, ніж з Верховиною. Список «Оброни», з якого Петров публікував її, зберігся. Там фрагмент виглядає так: «*въ тыхъ же Секулахъ, прі сѣлъ жоаннѣ блиско тоѣ, в нѣмецкой землі*» [НИОР БРАН, Ед. хр. №25.7.22, с. 888]. Це підтверджує наше припущення щодо «села», а не «святого», а водночас настановує на думку, що під *Німецькою землею* автор міг мати на увазі і якусь конкретну місцевість у самому краї, надану німецьким (австрійським) власникам чи користувачам. Підстави для цього існували, бо, наприклад, ще у 1685 р. до Марамороша були введені чотири тисячі австрійської кінноти і тисяча піхотинців [Макара, Офіцинський, 1995, с. 8]. Та є ще аргументи на користь походження Петровича з Сакальови.

Досі була загадкою приставка до імені єпископа: *Rotoszinszky* (Ротосинський) і *Ratossinszky* (Ротошинський) у праці Базиловича [Basilovits, 1799, р. 99, 100, 101]. Останній вжив її як *cognomine* [Там само]. Лучкай, а за ним Дулишкович, пишучи *Ротишинський, Ротишинський і Ротисинський* (*Rotisinszky, Rotisinsky i Rotisinszky*), вважали, що це помилка Базиловича, бо мало бути, мовляв, *Volosuvskoho* (Волошинського) – пізнішого мукачівського єпископа [Дулишкович, 1875, с. 121; Лучкай, 2000, с. 294–295].

Пелеш не повірив у це й писав таки *Rotosinsky* (Ротосинський) [Pelesz, 1881, s. 359]. Натомість Петров, не знаючи топоніма, який пасує до слова, вважав, що «*єпископ Партеній не носив прізвище*

Ростошинського – це фантазія Базиловича» [Кондратович, 1932, с. 1252]. Але помилився, бо при Синевирській Полянці р. Теремлю утворюють ріки Слобода й *Ростока* [Бембило, Підберецький, 2012, с. 8–9]. Остання витікає з-під хребта, на якому розміщена згадана полонина Гича. Тож Базилович не вигадав когномен Петровича, а зберіг свідчення про його малу батьківщину.

Підається поясненню і друге слово з імення єпископа: *Петрович*. Хоч одні автори вбачали в ньому сербське прізвище і марно шукали корені серед іммігрантів, а інші розуміли його як патронім, опираючись більше на свій російський досвід [Петров, 1906, с. 19], є логічне й просте пояснення цієї частини ймення, базоване саме на місцевих реаліях. На нього вказує вже велика, практично родинна, довіра Тарасовича й Петровича, що мала наслідком успадкування катедри.

Архім. Пронін вважав, що тісним взаєминам між Тарасовичем і Петровичем сприяли їх спільне походження з Галичини і спільність поглядів на майбутнє єпархії [Пронин, 2009, с. 218]. Тут він, завершуючи роботу 1951 р., пішов далі, ніж о. Лацко, який завершив роботу 1955 р. Водночас досі ніхто не звернув увагу на те, що політика Тарасовича з передачі катедри є такою ж, як у багатьох єпархіях Київської митрополії XVI – XVII ст.: літній єпископ намагався зробити наступником свого молодшого родича. Так у Холмській єпархії тенденція до «успадкування» катедри родичами намітилася на поч. XVI ст., а впродовж 1566 – 1603 рр. єпископами в Холмі були або претендували на катедру представники однієї сім'ї: Захарія, його син Леонтій Пелчицький, зяті Теодор та Діонісій Збіруйський [Соневицький, 1982, с. 27, 28, 33]. У Перемиській єпархії в 1578 р. єпископ Антоній Радилівський призначив своїм помічником з правом наступництва братанича (племінника) Івана; останній перемиський єпископ XVI ст., Михайло Копистинський, був родичем попереднього єпископа Арсенія Брилинського; у 2-й пол. XVII – поч. XVIII ст. перемиську катедру там займали по черзі троє Винницьких: Антоній і його братаничі Інокентій та Георгій [Соневицький, 1982, с. 34]. Аналогічно у Львівській єпархії Гедеон Балабан прагнув зробити своїм наступником племінника Ісаю [Грушевський, 1995, с. 586–587; Ісаєвич, Я., 1966, с. 79]. У Луцько-Острозькій єпархії єпископ Діонісій Жабокрицький був племінником єпископа цієї єпархії, а відтак київського православного митрополита Гедеона Святополк-Четвертинського [Курганович, 1914, с. 640]. Призначення Тарасовичем Петровича своїм наступником теж пояснюється спорідненістю, бо Тарасовичі й Петровичі – гілки руського (українського) шляхетського роду з Перемиської землі: Кульчицьких. Тарасовичі – одна з більших гілок, а Петровичі – відгалуження гілки Галковичів (Галчат) [Смуток, 2008, с. 154–156, 161–162, 175, 179–180; Смуток, 2021, с. 405, 651–731]. Як встановив дослідник Ігор Смуток, Петровичі і Тарасовичі родичалися між собою [Смуток, 2021, с. 655], а Галковичі у XVI–XVII ст. активно родичалися, між іншим, з Винницькими [Смуток, 2021, с. 405].

Зрештою, з ними родичалися й інші гілки Кульчицьких [Смуток, 2021, с. 413, 457, 507, 564, 575, 578, 671, 690, 699, 733, 734, 735, 739, 766, 774, 775, 780, 787]. Ця спорідненість важлива для контексту діяльності Партенія Петровича.

Якщо Тарасович прийшов в Мукачівську єпархію з Галичини і пам'ять про це збереглася, то Петрович міг родитися в Сакальові: бути нащадком Кульчицьких, які там осіли. Наразі знаємо ще одне повідомлення про життя Петровичів на Закарпатті в 1-й пол. XVII ст.: у 1645 р. в с. Котельниця Березького комітату жив кенез Дмитро Петрович [Чучка, 2005, с. 443]. Кенези і солтиси – організатори й старости нових поселень, в які вони закликали селян з Галичини. Але предок Партенія в Сакальові не обов'язково мав бути кенезом, бо «більшість бойків і всі гуцули приходили на угорський бік Карпат ніким не кликані» [Мицюк, 1938, с. 38, 40]. Між іншим, найдавніша частина Синевирської Поляни (з 1970-х рр. окреме село) розташована на р. Слобода при верхів'ї Ростоки і має назву Свобода (Слобода). Заселили її люди з Галичини [Бембило, Підберецький, 2012, с. 13]. Вочевидь, аналіз урбаріальних актів XVII ст. може доповнити перелік Петровичів у краї, але це виходить за рамки нашого дослідження.

Зрозуміло, що Петрович був своїм в Мукачівській і Перемиській єпархіях у релігійному й національному плані. Він, як і Тарасович, був шляхтичем (Кульчицькі були гербу Сас), другим з черги відомим представником Кульчицьких на мукачівській кафедрі. Тут покажемо і вагомим є навіть узагальнене визнання угорським примасом Дьєрдем Селепчені під час суперечки про особу наступного мукачівського єпископа в 1666 р., що «*semper retroactis temporibus et saeculis ex Russia mittebantur illuc episcopi*» [Hodinka, 1909, old. 215], тобто, з давніх віків присилалися в Мукачівську єпархію, єпископи з Русі. Примас уникнув терміну *Мукачівська єпархія*, бо заперечував її існування, щоб не допустити єдності з Київською митрополією і підпорядкувати собі [Баран, 1968, с. 19–20]. Але і в нього не було сумніву про руське походження Петровича, як і Тарасовича.

Примітно, що коли йшлося про визнання свячень Петровича і його затвердження на кафедрі, то 15 січня 1652 р. шестеро архidiaконів подали до Риму документ, яким просили про: 1) збереження грецького обряду; 2) обрання єпископа «з наших»; 3) звільнення духовенства від повинностей [Hodinka, 1909, old. 164]. Застереження про «наших» кандидатів, репрезентантів релігійно-національної руської спільноти, стосувалося передусім Петровича. І подаючи цей документ, духовенство діяло за практикою сусідніх руських єпархій [Соневицький, 1982, с. 31].

Стосовно чуток про сербське походження слід відзначити, що те ж безпідставно твердили про наступника Партенія, Йосифа Волошиновського [Баран, 1968, с. 26; Лучкай, 2000, с. 309]. Насправді він, як і Кульчицькі, представник руської шляхти Перемиської землі, причому обидва роди родичалися [Баран, 1968, с. 21–22; Смук, 2021, с. 421, 456, 510,

558, 589, 658, 739, 797]. Втім, наразі Волошиновський був опонентом Кульчицьких.

Волошиновський, якому 1668 р. вділив єпископський свячення львівський православний єпископ Йосиф Шумлянський, 1680 р. разом з останнім вділив такі свячення перемиському православному єпископові Інокентію Винницькому [Баран, 1968, с. 23, 26]. Так він брав участь у конфлікті Винницького та Малаховського за перемиську кафедру. З останнім Волошиновський мав порухунки, бо цей унійний владика 1671 р. був його опонентом у змаганні за мукачівську кафедру [Баран, 1968, с. 26–27; Гаджега, 1932, с. 161–170]. У 1680-х рр. Малаховський протегував як кандидата на мукачівського єпископа чергового Кульчицького – василянина Порфирія (у хрещенні Петра) [Лучкай, 2000, с. 319; Пекар, 1967, с. 197], офіціала Перемиської єпархії [Zielecka-Mikołajczyk, 2021, s. 417], сина священника з м. Ратно на Поліссі, який признавався до рідні на галицькому Підгір'ї [Балик, 1973, с. 84]. Тож після Тарасовича і Петровича діяльність Кульчицьких в Мукачівській єпархії тривала.

Кандидатуру Порфирія підтримав король Ян III Собеський, якому імператор Леопольд Габсбург не міг відмовити через потребу допомоги у війні з турками [ДАЗО, ф. 151, оп. 1, спр. 81; Лучкай, 2000, с. 319–321]. Певну роль у цих подіях відіграв герой оборони Відня 1683 р. Юрій Франц Кульчицький, якого згодом теж помилково називали сербом [Баран, 1968, с. 44; Ямінський, 1983, с. 6]. Та коли небезпека минула, імператор не виконав обіцянку; також призначенню Кульчицького протистояла угорська латинська ієрархія [Баран, 1968, с. 45–47]. Порфирій потім був коад'ютором Малаховського [Welykuj, 1954, р. 106], генеральним офіціалом Київської унійної митрополії, а в 1703 – 1716 рр. – унійним пінсько-турівським єпископом [ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 4, спр. 421, арк. 225]. Так скінчилася доба Кульчицьких на мукачівській кафедрі, хоч у єпархії вони, зокрема Петровичі, жили, і аж до XIX ст. були священниками. Зокрема, парохом с. Скотарське Березького комітату 1733 р. був Яків Петрович [Lehoczky, 1904, old. 23, 118]. Тарасовичів в єпархії жило більше, і вони до середини XX ст. здійснювали священниче служіння передусім у селах біля Бардієва в теперішній Словаччині [Панькевич, 1970, с. 23, 25], на межі з Перемиською єпархією. В останній, по сусідству, теж служили численні Кульчицькі [Чучка, 2005, с. 313; Zielecka-Mikołajczyk, 2021, с. 67, 69, 120].

Загалом можна підсумувати, що встановлення походження єпископа Партенія Петровича, як і Василя Тарасовича, з роду Кульчицьких дозволяє ліпше розуміти причини й механізми «успадкування» мукачівської кафедри і тісного зв'язку Мукачівської єпархії з Київською митрополією. Це відкриває додаткові можливості для пояснення історичних процесів XVII і наступних століть, передусім активної боротьби цієї єпархії за незалежність від Егерської латинської єпархії при підтримці Київської митрополії.

Список використаних джерел

- Baran, A., 1960. Documenta inedita de confirmatione Partenii Petrovyč episcopi Mukačoviensis, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 2, vol. 3 (9), issue. 3-4, Romae: PP. Basiliani, p. 440–448.
- Basilovits, J., 1799. *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits olim ducis de Munkacs, pro religiosis ruthenis ordinis sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs, anno MCCCLX. factae*, vol. 1, pars 1, Cassovia: Typographia Ellingeriana, 104 p.
- Bendász, I., 1999. *Részletek a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye történetéből*, Ungvár: KMKSZ, 308 old.
- Chlebowski, B., Walewski W. (Ed.), 1889. *Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 10, Warszawa: Wiek, 421 s.
- Frick, D. A., 1995. *Meletij Smotryckij*, Cambridge: Harvard University Press, 395 p.
- Gradoš, J., 2016. Užhorodská únia z 24. Apríla 1646 vo svelte jej dokumentu. *Theologos, teologická revue*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, №2, s. 229–241.
- Hodinka, A., 1909. *A Munkácsi görög-katolikus püspökség története*, Budapest: Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, 856 old.
- Hodinka, A. (Ed.), 1911. *A Munkácsi görög-szertartásu püspökség okmánytára*, vol. 1: 1458 – 1715, Ungvár: Unio könyvnyomdájában, 668 p.
- Lacko, M., 1959. *New documents about Michael Manuel Olšavsky Bishop of Mukačevo*, Rome: Pont. Institutum Orientalium Studiorum, p. 53–90.
- Lacko, M., 1976. *The Union of Užhorod*, Cleveland – Rome: Slovak Institute, 190 p.
- Lacko, M., 1955. *Unio Užhorodensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rome: Pont. Institutum Orientalium Studiorum, 280 p.
- Lehoczy, T., 1904. *A Beregmegyei Görög-szertartásu katolikus lelkészségek története a XIX. Század végeig*, Munkács: Gründstein Mór könyvnyomdájában, 174 old.
- Pelesz, J., 1881. *Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf der Gegenwart*, vol. 2, Würzburg: Verlag von Leo Woerl, 1094 s.
- Rath, I., 1936. *Eparchie munkácsi od r. 1498 do nastoupení Tarasovičova r. 1634*, Praha: Tiskárna Družstva Vlast, 61 s.
- Welykyj, A. G. (Ed.), 1953. *Acta S. C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantia*, vol. 1: 1622 – 1667, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 368 p.
- Welykyj, A. G. (Ed.), 1956. *Congregationes particulares Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, vol. 1: 1622 – 1728, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 307 p.
- Welykyj, A. G. (Ed.), 1954. *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia (1075 – 1953)*, vol. 2: 1700 – 1953, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 668 p.
- Welykyj, A. G. (Ed.), 1973. *Litterae Episcoporum historiam Ucrainae illustrantes*, vol. 2: 1641 – 1664, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 387 p.
- Zielecka-Mikołajczyk, W., 2021. *Gdzie Wschód spotkał się z Zachodem. Dzieje i organizacja unickiej diecezji przemysko-samborskiej w latach 1596 – 1772*, Toruń: Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 726 s.
- Zubko, P., 2016. O dokumente Užhorodskej únie z 24. Apríla 1646, *Slavica slovacca*, №1, s. 3-9.
- Балик, Б., 1973. «Катафалк чернечий» василіян XVII – XVIII ст. (Рукописна збірка життєписів), *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 2, vol. 8, issue. 1-4, Romae: PP. Basiliani, c. 67-98.
- Баран, О., 1968. *Церква на Закарпатті в роках 1665 – 1691*. Extractum e “Bohoslovia”, vol. XXXII, Рим: Видання «Богословії», 72 с.
- Бембило, М., Підберецький М., 2012. *Синевирська Поляна. Історія і сучасність*, Ужгород: Тіпрані, 196 с.
- Гаджега, В., 1932. Йосиф Волошинівський, єпископ мукачівський і Іван Малаховський, єпископ перемиський, як єпископ мукачівський, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, vol. 4, issue. 1-2, Жовква: Накладом редакції «Записок ЧСВВ», с. 161–170.
- Грушевський, М., 1995. *Історія України-Руси*, т. 6, Київ: Наукова думка, 667 с.
- Державний Архів Закарпатської Облaсті (ДАЗО), ф. 151, оп. 1, спр. 81, 2 арк.
- Дулишковиць, І., 1875. *Історическія Черты угро-русскихъ*, тетрадь 2, Унгварь: Печатня Карла Іегера и Альберта Ю. Рейпайя, 140 с.
- Ісаєвич, Я., 1966. *Братства та їх роль в розвитку української культури XVIII ст.*, Київ: Наукова думка, 251 с.
- Ісаєвич, Я., Фрис, В., 1993. *Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України*, вип. 1, Львів: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 74 с.
- Кинах, Г., 1924. Вел. Рутського: Правила для монахів ЧСВВ, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, т. 1, Жовква: Печатня ОО. Василіян, с. 56-72.
- Кондратович, І., 1932. Воспоминання обь А. Л. Петровъ, *Карпатській Свѣтъ*, №5, с. 1250–1253.
- Кондратович І., 1925. *Історія Подкарпатскої Русі для народа*, Ужгород: Книгопечатня «Унію», 120 с.
- Курганович, С., 1914. *Діонисій Жабокрицький, єпископ Луцький и Острожській. Историко-біографическій очеркъ*, Київ: Типографія Акц. О-ва «Петръ Барскій въ Кієвъ», 363 с.
- Лучкай, М., 2000. *Історія карпатських русинів*, т. 2, Ужгород: Закарпаття, 388 с.
- Лучкай, М., 2002. *Історія карпатських русинів*, т. 3, Ужгород: Закарпаття, 328 с.
- Макара, М., Офіцинський, Р., 1995. Німці на Закарпатті (X – XX ст.), *Carpatica – Карпатика*, вип. 4, Ужгород: Патент, 5-21.
- Микитась, В., 1968. *Давня література Закарпаття*, Львів: Видавництво Львівського університету, 256 с.
- Мицюк, О., 1938. *Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Русі*, т. 2, Прага: Друкарня Р. Грдлічки, 390 с.
- Мороз, В., 2020. Мукачівський єпископ Сергій в маєностях Острозьких і Заславських та його невідома місія в Київській митрополії першої чверті XVII ст., *Науковий вісник Ужгородського університету*, Серія: *Історія / М-во освіти і науки України*; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор) та ін.], Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 2 (43), с. 10–21.
- Мороз, В., 2021. Мукачівський єпископ Стефан (Симеон) Ольшавський: його життя і свячення київським митрополитом Атанасієм Шептицьким у 1735 р. (публікація грамоти свячень), *Науковий вісник Ужгородського університету*, Серія:

Історія / М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор) та ін.], Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 2 (45), с. 8–15.

Научно-исследовательский отдел рукописей Библиотеки РАН, Санкт-Петербург (НИОР БРАН), Коллекция Алексея Петрова., ед. хр. №25.7.22, 946 с.

Панькевич, І., 1970. *Матеріали до історії мови південнокарпатських українців*, Науковий збірник Музею української культури в Свиднику, вип. 4, кн. 2, Пряшів: Словацьке педагогічне товариство, відділ української літератури, 222 с.

Пекар, А., 1967. Нариси історії Церкви Закарпаття, т. 1, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 1, vol. 22, Roma: PP. Basiliani, 241 с.

Пекар, А., 1997. Нариси історії Церкви Закарпаття, т. 2, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 1, vol. 50, Roma: PP. Basiliani, 492 с.

Петровъ, А. (Ред.), 1932. *Духовно-полемическія сочиненія іерея Михаила Оросвиговскаго Андреллы противъ католичества и униі. Оборона вѣрному члѣву, съ предисловіемъ Ю. А. Яворскаго*, Прага: Nákladem královské české společnosti nauk, VIII+300 с.

Петров А., 1893. Рец. на: Е. Сабовъ. Христоматія церковно-славянскихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ, съ прибавленіемъ угро-русскихъ народныхъ сказокъ на подлинныхъ нарѣчіяхъ. Унгарь 1893, *Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія*, С.-Петербургъ: Типографія В. С. Балашева, №289, октябрь, с. 516–549.

Петровъ, А., 1906. «Старая вѣра» и униа в XVII – XVIII вв. *Пояснительная записка*, С.-Петербургъ: Типографія Императорской Академіи Наукъ, 88 с.

Пронин, В., 2009. *Історія Православної Церкви на Закарпаттє*, Ужгород: Філокаліа, 527 с.

Смуток, І., 2008. *Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. (Шляхетські прізвища)*, Львів: ТзОВ «Камула», 336 с.

Смуток, І., 2021. *Руська шляхта Перемишльської землі (XIV – XVIII ст.). Родоводи*, т. 4, Львів: Простір-М, 804 с.

Соневицький, Л., 1982. Студії з історії України, *Записки НТШ*, т. 202, Париж – Нью Йорк – Сидней – Торонто: НШТ, 311 с.

Старченко, Н., 2021. *Українські світи Речі Посполитої. Історії про історію*, Київ: Laurus, 616 с.

Фенич, В., 2019. *Греко-католики ужгородської унійної традиції: міфи, стереотипи, реалії*, Ужгород: Видавництво В. Падяка, 248 с.

Центральний Державний Історичний Архів України, м. Львів (ЦДІАЛ), ф. 201, оп. 4, спр. 421, 472 арк.

Чучка, П., 2005. *Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник*, Львів: Світ, 704+XLVIII с.

Швед, М., 2007. *Спаський та Лаврівський монастирі – осередки духовності й культури в Галичині*, Львів: Місіонер, 108 с.

Ямінський, Б., 1983. Герой Відня – українець Юрій Франц Кульчицький, *Юрій Франц Кульчицький і козаки герої віденської перемоги 1683 р.*, с. 5–18.

References

Balyk, B., 1973. «Katafalk chernechyi» vasyliian XVII – XVIII st. (Rukopysna zbirka zhyytiepysiv vasyliian) [The monkery's catafalque from XVII – XVIII centuries (The handwritten corpus of Basilian biographies)], *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 2, vol. 8, issue. 1-4, Romae: PP. Basiliani, s. 67–98. (in Ukrainian).

Baran, O., 1968. *Cerkva na Zakarpatti v rokakh 1665 – 1691*. [The Church in Subcarpathia from 1665 to 1691]. Extractum e «Bohoslovia» t. XXXII, Rome: Vydannja «Bohoslovii», 72 s. (in Ukrainian).

Baran, A., 1960. Documenta inedita de confirmatione Partenii Petrovyč episcopi Mukačoviensis, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 2, vol. 3 (9), issue. 3-4, Romae: PP. Basiliani, p. 440–448. (in Latin).

Basilovits, J., 1799. *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits olim ducis de Munkacs, pro religiosus ruthenis ordinis sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs, anno MCCCCLX. factae*, vol. 1, pars 1, Cassoviae: Typographia Ellingeriana, 104 p. (in Latin).

Bembylo, M., Pidberecky, M., 2012. *Synevyrska Polana. Istoriia i suchasnist*. [Synevyrska Polana. The history and modernity], Uzhhorod: Timpani, 196 s. (in Ukrainian).

Bendász, I., 1999. *Részletek a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye történetéből*, Ungvár: KMKSZ, 308 old. (in Hungarian).

Centralnyj Derzhavnyj Istorychnyj Arkhiv Ukrainy, m. Ljviv (CDIAUL) [Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv], f. 201, op. 4, spr. 421, 472 s. (in Latin, in Polish).

Chlebowski, B., Walewski W. (Ed.), 1889. *Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 10, Warszawa: Wiek, 421 s. (in Polish).

Chuchka, P., 2005. *Prizvyshcha zakarpatskykh ukrainciv: Istoryko-etymolohichnyj slovnyk* [Surnames of Ukrainians in the Zakarpattia. Historical and etymological dictionary], Lviv: Svit, 704+XLVIII s. (in Ukrainian).

Derzhavnyj arkhiv Zakarpatskoji oblasti [The State Archive of Zakarpattia oblast], f. 151, op. 1, spr. 81, 2 ark. (in Latin).

Dulishkovich, I., 1875. *Istoricheskiya cherty ugro-russkikh*, issue 2, Ungvar: Pechatnia Karla Iegera i Alberta Yu. Rejrajja, 140 p. (in Russian).

Frick, D. A., 1995. *Meletij Smotryckyj*, Cambridge: Harvard University Press, 395 p. (in English).

Gradoš, J., 2016. Užhorodska únia z 24. Apríla 1646 vo svelte jej dokumentu, *Theologos, teologická revue*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, №2, s. 229–241. (in Slovak).

Hadzheha, V., 1932. Josyf Voloshynovskiy, epyskop mukachivskiy i Ivan Malakhovskiy epyskop peremyskiy, yak epyskop mukachivskiy [The bishop of Mukachevo Josyf Voloshynovskiy and the bishop of Peremyshl Ivan Malakhovskiy as the bishop of Mukachevo], *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, vol. 4, issue. 1-2, Zovkva: Nakladom redaktsii «Zapysok ChSVV», s. 161–170. (in Ukrainian).

Hodinka, A., 1909. *A Munkácsi görög-katholikus püspökség története*, Budapest: Kiadja a Magyar Tudomány Akadémia, 856 old. (in Hungarian).

Hodinka, A. (Ed.), 1911. *A Munkácsi görög-zertartásu püspökség okmánytára*, vol. 1: 1458 – 1715, Ungvár: Unio könyvnyomdájában, 668 p. (in Italian, in Hungarian, in Latin).

Hrushevskiy, M., 1995. *Istoriia Ukrainy-Rusy*, vol. 6, Kyiv: Naukova dumka, 667 s. (in Ukrainian).

Isaievych, Ya., 1966. *Bratsva ta yikh rol v rozvytku ukrainskoi kultury XVI – XVIII st.*, Kyiv: Naukova dumka, 251 s. (in Ukrainian).

- Isaievych, Ya, & Frys, V., 1993. *Kataloh kyrylychnykh starodrukiv Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V. Stefanyka Akademii Nauk Ukrainy*, issue. 1, Lviv: Lvivska Naukova Biblioteka im. Stefanyka, 74 s. (in Ukrainian).
- Kynakh, H., 1924. Veliamyna Rutszkoho Pravyla dlia monakhiv Ch. sv. Vasyliia V. *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, vol. 1, s. 56–72. (in Ukrainian).
- Kondratovich, I., 1932. Vospominaniya ob A. L. Petrove. *Karpatskiy Svet*, №5, s. 1250–1253. (in Russian).
- Kondratovych, I., 1925. *Istoriia Podkarpatskoi Rusi dlia naroda*, Uzhhorod: Knyhopechatnia «Unio», 120 s. (in Ukrainian).
- Kurganovich, S., 1914. *Dionisij Zhabokrickij, episkop Luckij i Ostrozhskej. Istoriko-biograficheskij ocherk*, Kiev: Tipografija Akc. O-va «Petr Barskij v Kieve», 363 s. (in Russian).
- Lacko, M., 1959. *New documents about Michael Manuel Olšavsky Bishop of Mukačevo*, Rome: Pont. Institutum Orientalium Studiorum, p. 53–90. (in English).
- Lacko, M., 1976. *The Union of Užhorod*, Cleveland – Rome: Slovak Institute, 190 p. (in English).
- Lacko, M., 1955. *Unio Užhodensis Ruthenorum Carpatieorum cum Ecclesia Catholica*, Rome: Pont. Institutum Orientalium Studiorum, 280 p. (in Latin).
- Lehoczy, T., 1904. *A Beregmegyei Görögszertartásu katolikus lelkészségek története a XIX. Század végeig*, Munkács: Gründstein Mór könyvnyomdájában, 174 old. (in Hungarian).
- Luchkai, M., 2000. *Istoriia karpatskykh rusyniv*, vol. 2, Uzhhorod: Zakarpattia, 388 s. (in Ukrainian).
- Luchkai, M., 2002. *Istoriia karpatskykh rusyniv*, vol. 3, Uzhhorod: Zakarpattia, 328 s. (in Ukrainian).
- Makara, M., Oficynskij, R., 1995. Nimci na Zakarpatti (X – XX st.), *Carpatia – Karpatyka*, vyp. 4, Uzhhorod: Patent, 5–21.
- Mykytas, V., 1968. *Davnia Literatura Zakarpattia. Narysy literatury Zakarpattia doby feodalizmu*, Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu, 256 s. (in Ukrainian).
- Myciuk, O., 1938. *Narysy z socialno-hospodarskoï istorii Pidkarpatskoi Rusy*, vol. 2, Praha: Drukarnia R. Hdrlichky, 390 s. (in Ukrainian).
- Moroz, V., 2020. Mukachivskiy yepyskop Serghii v maietnostiakh Ostrozkykh i Zaslavskykh ta yoho nevidoma misiia v Kyivskii mytropolii pershoi chverti XVII st. [The bishop of Mukachevo Sergius in estates of Ostrogski and Zaslavski families, and his unknown mission in the Kyivan Metropolitanate during the first quarter of XVII century], *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series: History / Ministry of Education and Science of Ukraine; State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»*, Faculty of History and International Relations; [Editorial board: Y. Danylets (editor-in-chief) and other], Uzhhorod: Publisher of Uzhhorod National University «Hoverla», Issue 2 (43), s. 10-21. (in Ukrainian).
- Moroz, V., 2021. Mukachivskiy yepyskop Stefan (Symeon) Olshavskiy: yoho zhyttia i sviachennia kyivskym mytropolytom Atanasiiem Sheptyckym u 1735 r. (publikaciia hramoty sviachen) [Life of the Mukachevo bishop Stefan (Simeon) Olsavsky and Metropolitan's Athanasius Szeptycki charter on his consecration in 1735 (publication of the act)], *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series: History / Ministry of Education and Science of Ukraine; State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»*, Faculty of History and International Relations; [Editorial board: Y. Danylets (editor-in-chief) and other], Uzhhorod: Publisher of Uzhhorod National University «Hoverla», Issue 2 (45), s. 8–15. (in Ukrainian).
- Nauchno-issledovatel'skij otdel rukopisej Biblioteki RAN, Sankt-Peterburg (NIOR BRAN), Kollekcija Alekseja Petrova., ed. hr. №25.7.22, 946 s. (in Church Slavonic, in Latin)
- Pankevych, I., 1970. Materialy do istorii movy pivdenokarpatskykh ukrainciv, *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukrainskoi kultury v Svydnyku* [Material for the history of the language of the Southern Carpathian Ukrainians, *Scientific annals of the Museum of Ukrainian culture in Svidnik*], issue. 4, book. 2, Priashiv: Slovacke pedahohicne tovarystvo, Viddil ukrainskoi literatury, 222 s. (in Ukrainian).
- Pekar, A., 1967. *Narysy istoriji Cerkvy Zakarpattja* [The delineations of the Church history of Zakarpattia], vol. 1, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 1, vol. 22, Roma: PP. Basiliani, 241 p. (in Ukrainian).
- Pekar, A., 1997. *Narysy istoriji Cerkvy Zakarpattja* [The delineations of the Church history of Zakarpattia], vol. 2, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 1, vol. 50, Roma: PP. Basiliani, 492 c. (in Ukrainian).
- Pelesz, J., 1881. *Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf der Gegenwart*, vol. 2, Würzburg: Verlag von Leo Woerl, 1094 s. (in German).
- Petrov, A. (Ed.), 1932. *Duhovno-polemicheskiya sochineniya iereya Mihaila Orosvigovskago Andrejly protiv katolichestva i unii*, Praha: Nakladem Královské České společnosti Nauk, VIII+300 s. (in Russian).
- Petrov, A., 1893. Recension on: E. Sabov. Hristomatiya cerkovno-slavyanskih i ugro-russkih literaturnyh pamjatnikov, s pribavleniem ugro-russkih narodnyh skazok na podlinnyh narechiiyah. Ungvar, *Zhurnal Ministerstva Narodnago Prosveshcheniya* [Journal of the Ministry of National Education], S.-Peterburg: Tipografiya B. S. Balasheva, №289, October, s. 516–549. (in Russian).
- Petrov, A., 1906. «Staraya vera» i uniya v XVII – XVIII vv. *Poyasnitelnaya zapiska*, Sanktpeterburg: Tipografiya Imperatorskoj Akademii Nauk, 88 s. (in Russian).
- Pronin, V., 2009. *Istoriya Pravoslavnoj Cerkvi na Zakarpatt'e* [The history of the Orthodox Church in Zakarpattia], Uzhhorod: Φιλοκαλία, 527 s. (in Russian).
- Rath, I., 1936. *Eparchie munkáčská od r. 1498 do nastoupení Tarasovičova r. 1634*, Praha: Tiskárna Družstva Vlast, 61 s. (in Czech).
- Smutok, I., 2008. *Vstup do henealohii shliakhty Sambirskoho povitu XVI – pochatku XVII st. (Shliakhetski prizvyska)* [Introduction to the genealogy of nobility in Sambir powiat during the XVI – early XVII century (Nobility's surnames)], Lviv: TzOV «Kamula», 336 s. (in Ukrainian).
- Smutok, I., 2021. *Ruska shliakhta Peremyshl'skoi zemli (XIV – XVIII st.). Rodovody*, vol. 4, Lviv: Prostir-M, 804 s. (in Ukrainian).
- Sonevycky, L., 1982. *Studii z istorii Ukrainy, Zapysky NTS*, vol. 202, Paris – New York City – Sydney – Toronto: NTS, 311 s. (in Ukrainian).
- Starchenko, N., 2021. *Ukrainski svity Rechi Pospolytoi. Istorii pro istoriiu* [Ukrainian worlds Polish–Lithuanian Commonwealth. Stories about history], Kyiv: Laurus, 616 s. (in Ukrainian).
- Fenych, V., 2019. *Hreko-katolyky uzhorodskoi uniinoi tradycii: mify, stereotypy, realii* [Greek-Catholics of Uzhhorod union tradition: myths, stereotypes, realities], Uzhhorod: Vydavnytstvo V. Padiaka, 2019, 248 s. (in Ukrainian).
- Shved, M., 2007. *Spaskyi ta Lavrivskiy monastyri – osередky dukhovnosti i kultury v Halychyni*, Lviv: Misionar, 108 s. (in Ukrainian).

Yaminskyi, B., 1983. Heroi Vidnia – ukrainets Frants Kulchytskyi, *Yurii Frants Kulchytskyi i kozaky heroi videnskoj peremohy 1683 r.* [The Ukrainian Frants Kulchytskyi as the hero of Vienna, *Yurii Frants Kulchytskyi and Cossacks as heroes of the Vienna victory in 1683*]. Philadelphia: Litopys Boikivshchyny, s. 5–18. (in Ukrainian).

Welykyj, A. G. (Ed.), 1953. Acta S. C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantia, vol. 1: 1622 – 1667, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 368 p. (in Italian, in Latin).

Welykyj, A. G. (Ed.), 1956. Congregationes particulares Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes, vol. 1: 1622 – 1728, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 307 p. (in Italian, in Latin).

Welykyj, A. G. (Ed.), 1954. Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia (1075 – 1953), vol. 2: 1700 – 1953, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, Series 2, Sectio 3, Roma: PP. Basiliani, 668 p. (in Italian, in Latin).

Welykyj, A. G. (Ed.), 1973. Litterae Episcoporum historiam Ucrainae illustrantes, vol.2: 1641 – 1664, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni*, series 2, sectio 3, Roma: PP Basiliani, 387 p. (in Italian, in Latin).

Zielecka-Mikołajczyk, W., 2021. *Gdzie Wschód spotkał się z Zachodem. Dzieje i organizacja unickiej diecezji przemysko-samborskiej w latach 1596 – 1772*, Toruń: Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 726 s. (in Polish).

Zubko, P., 2016. O dokumente Užhorodskej únie z 24. Apríla 1646, *Slavica slovacca*, №1, s. 3–9. (in Slovak).

Volodymyr Moroz

Ph.D., Research fellow at the Institute of Church History, Ukrainian Catholic University, Lviv

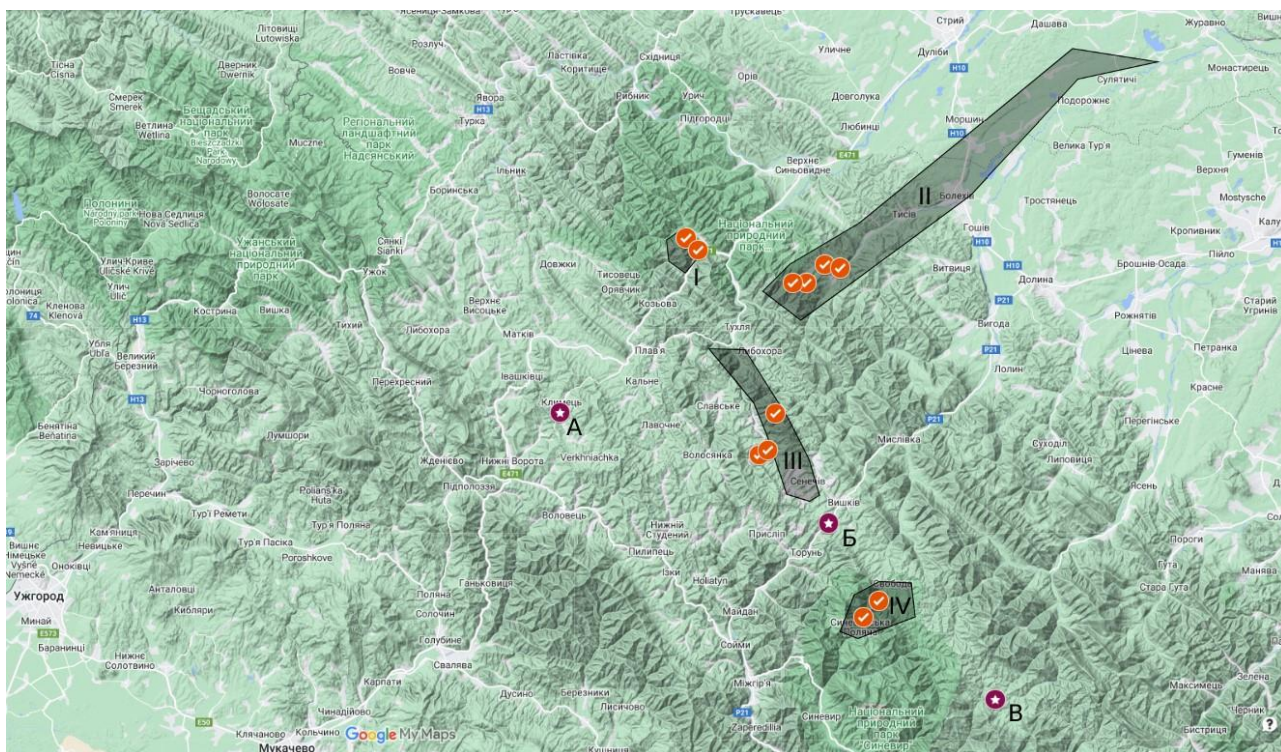
«**RUS' IS BONE OF OUR BONES AND FLESH OF OUR FLESH**»: **DID THE MUKACHEVO BISHOP PARTENII PETROVYCH WAS A SERBIAN?**

This research aims to ascertain the origin of the Mukachevo Uniate bishop Partenii Petrovych (1651 – 1665), who was elected by the clergy after a testament of the previous bishop Vasyl Tarasovych. The complex studying of documental sources and hypotheses concerning the bishop's national background and territorial affiliation, as well as applying results of content analysis of his legacy, is the method we used in this work. A methodological approach that considers strong relations between the Mukachevo eparchy and the Kyivan Metropolitanate became a framework base for this exploration. This base allowed us to arrange data from sources, including genealogical and topographical, and generate a scholarly novelty of the inquiry. Our study enabled us to disclaim theses about Petrovych's Serbian origin. The investigation ascertained the bishop's Ukrainian origin from the village Synevyrska Poliana in the Zakarpattia region of Ukraine. We discovered the hierarch was a Petrovychi branch of the Kulczycki noble family member from the Peremyshl Land of Ruthenian Voivodeship in the Polish Crown. Moreover, Partenii Petrovych was a relative of Vasyl Tarasovych, because Tarasovychi is the other branch of the Kulczycki family. While revealing Petrovych's origins, we explain his installation on the Episcopal see and his positioning as a native, not an immigrant. In common, the legacy of bishops Tarasovych and Petrovych from the Kulczycki family induced the third member of the same family, hieromonk Porphyrii, to become a candidate for the Mukachevo Episcopal see in the 1680th. The Polish king John III Sobieski and possibly the hero of the Battle of Vienna in 1683, Yurii-Frants Kulczycki, supported him in these attempts. Nevertheless, Porphyrii became not the bishop of Mukachevo but Pinsk and Turov.

Keywords: Kyivan Metropolitanate, Mukachevo eparchy, Peremyshl eparchy, Partenii Petrovych, Porphyrii Kulczycki, Vasyl Tarasovych.

ДОДАТКИ

Топоніми «Секул» і похідні від них в Українських Карпатах

А – Верецький перевал, Б – Торунський перевал, В – Німецький перевал.

I – група села Коростів: Секул – гірська околиця в Сколівських Бескидах, розміщена між рікою Орявою і її лівою притокою Бутивлею. Секул – гора 1057 м. над рівнем моря в цій околиці, розміщена на пн-зх від с. Коростів. Малий і Великий Секул – полонини на горі Секул. Секул – потік в околиці Секул, який бере початок на пд-зх схилах гори Секул, ліва притока Оряви. Село Коростів Сколівського р-ну Львівської обл. розташоване на шляху зі Стрия до Верецького перевалу.

II – група села Сукіль: Сукіль – село в Болахівській міській громаді Калуського р-ну Івано-Франківської обл. Сукель (Сукіль, Брязка) – ріка в Стрийському р-ні Львівської обл. і Долинському р-ні Івано-Франківської обл., ліва притока Свічі. Потік Сукель 1-й – витік р. Сукель, який бере початок біля гори Зелем'янки. Потік Сукель 2-й – витік р. Сукель, який бере початок біля гори Зелем'янки.

III – група села Рожанка: Секул – гірський хребет у Сколівських Бескидах, вододіл рік Рожанка і Мізунка, на терені якого розміщені: Великий Секул (Чиряк) – гора 1249 м. на сх від с. Нижня Рожанка Сколівського р-ну Львівської обл., на межі Львівської та Івано-Франківської областей. Малий Секул – гора 1215 м. на пн від гори Великий Секул. Секульський потік – права притока Рожанки, що витікає із західних схилів хребта Секул і впадає до неї на межі сіл Верхня і Нижня Рожанка. Секульська Рожанка – історична назва с. Верхня Рожанка.

IV – група села Синеvirська Поляна: Сакальова – найвищокогірніший присілок Синеvirської Поляни Хустського р-ну Закарпатської обл. Сакальова – гора 1145 м. Секул – гора 1389 м. на пн від с. Синеvirська Поляна, над Синеvirським озером.

Мапа виконана автором у службі «Google Maps».